

ANDRZEJ PAWLIK

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

DOBRCZE ZORGANIZOWANA PRZESTRZEŃ JAKO KLUCZOWY CZYNNIK ROZWOJU INNOWACYJNOŚCI

Abstract: Well Organized Space as a Key Factor of Innovation Development. Theoretical considerations and research on “territoriality” of development processes cause that territory takes on a new meaning. Writing about the territory Nowakowska [2011] states that we should no longer take into account only ‘area’ extracted according to geographical and administrative criteria – but also the space that has been shaped historically, in which a specific institutional and organizational arrangement has been created. The essence of the concept of “territory” boils down to the combination of dimension associated with the space in the physical dimension with its cognitive and social dimensions. Considerations on the nature of “territory” bring to “conclusion” that the term is no longer associated only with “physical space” treated in the traditional theories of business location as cost of land, capital, labor and transportation costs. Territory begins to be seen as “a form of organization that reduces uncertainty and risk, which is a source of information, accumulation as well as a transfer of knowledge and skills and as a source of innovation. In this paper formulated thesis states that in the coming term (years 2014–2020) a well-organized space will be a source for innovation. There was presented a forecast of regions’ innovation potential for 2016 with the use of a non-model method. Based on the article it can be concluded that the diversity and creativity drive each other and thus allow to stimulate innovation and economic growth for which well-organized space is essential.

Key words: Economic development, innovation, innovativeness, space, territory.

Wstęp

Rozważania teoretyczne, jak i badania nad „terytorialnością” procesów rozwojowych powodują, że terytorium nabiera nowego znaczenia. Pisząc o terytorium Nowakowska [2011, s. 14], stwierdza że nie należy już brać pod uwagę przestrzeń wyodrębnioną według kryterium geograficzno-administracyjnego, ale przestrzeń, która została ukształtowana historycznie, w której powstał specyficzny układ instytucjonalno-organizacyjny. Istota pojęcia *terytorium* sprowadza się do połączenia

w nim wymiaru związanego z przestrzenią w wymiarze fizycznym, z jej wymiarem poznawczym i społecznym.

Rozważania nad naturą „terytorium” sprowadzają się do konkluzji, że pojęcie to przestaje być utożsamiane jedynie z przestrzenią fizyczną, traktowaną w tradycyjnych teoriach lokalizacji gospodarczej w kategoriach kosztów ziemi, kapitału, siły roboczej czy kosztów transportu.

Terytorium zaczyna być postrzegane jako „forma organizacji redukującej niepewność i ryzyko, stanowiącej źródło informacji, kumulowania i transferu wiedzy i umiejętności i jako źródło innowacyjności. W opracowaniu sformułowano tezę, że w nadchodzącej perspektywie lat 2014–2020 dobrze zorganizowana przestrzeń stanie się źródłem dla rozwoju innowacyjności. Przedmiotem prezentowanego opracowania jest scharakteryzowanie dobrze zorganizowanej przestrzeni, która może przyczynić się do wzrostu innowacyjności. Wykorzystując metodę bezwzorcową przedstawiono prognozę potencjału innowacyjnego województw na rok 2016, którego wysoki wskaźnik innowacyjności będzie potwierdzeniem dobrze zorganizowanej przestrzeni.

1. Miejsce przestrzeni we współczesnej gospodarce

Według filozofów przestrzeń jest tym aspektem świata lub rodzajem bytu, który w ujęciach teoretycznych i artystycznych dziś przeżywa zadziwiające metamorfozy, komplikuje się i wzbogaca o nowe wymiary, jednocześnie staje się pojemnikiem rzeczy indywidualnych i procesów, który coraz lepiej mieści w sobie ich wielość i różnorodność [Lisowski 2003, s. 9].

Encyklopedia popularna definiuje *przestrzeń*: jako wielowymiarową rozciągłość (obszar) jednorodną, nieskończoną i nieograniczoną, w której zachodzą wszystkie zjawiska fizyczne. Przestrzeń to także miejsce zajmowane przez dany przedmiot materialny. We współczesnej nauce przestrzeń ujmowana łącznie z czasem tworzy czasoprzestrzeń, której własności zależą m.in. od rozkładu materii [Encyklopedia 1992, s. 696]. Przestrzeń można opisywać w różny sposób, ale coraz częściej uzasadnione jest wyróżnianie przestrzeni ekonomicznej. Stan i forma takiej przestrzeni jest wypadkową oddziaływania czterech czynników, takich jak [Gaczek 2003, s. 72]:

- środowisko naturalne,
- poziom rozwoju techniki i technologii,
- system wartości i kategorie kultury,
- podmioty kształtujące przestrzeń.

Formy przestrzennego zagospodarowania określa się jako obszary o określonym przeznaczeniu i funkcjach wraz z występującym tam wyposażeniem materialnym oraz zlokalizowanymi urządzeniami [Jałowiecki 1996, s. 21–50]. W tych formach występuje przestrzeń produkcji, przestrzeń konsumpcji i przestrzeń wymiany. Każdy punkt w takiej przestrzeni ma konkretne położenie geograficzne oraz trzy podsta-

wowe właściwości, tj. ograniczoność, opór i zróżnicowanie [Budner 2004, s. 13]. Ograniczoność odnosi się do skończoności poszczególnych elementów przestrzeni, co czyni ją dobrem rzadkim. Opór związany jest z dostępnością poszczególnych elementów przestrzeni i ich różnym stopniem mobilności. Zróżnicowanie jest wynikiem zarówno działalności człowieka, jak i wynikiem procesów naturalnych, w wyniku czego każdy punkt w przestrzeni ma określone w dużej mierze niepowtarzalne cechy. Przestrzeń ekonomiczna nie jest elementem warunkującym dostęp do środków komunikacji. Obecnie czynnikiem różniącym ludzi jest możliwość kontroli dostępu do informacji czy też wiedzy [Jałowicki 1999, s. 26].

Znaczenie przestrzeni w zjawiskach ekonomicznych będzie rosło. Prognozy upadku znaczenia odległości oraz końca geografii związane z wprowadzeniem wszystkich wynalazków były znacznie przesadzone. Dotyczy to także i ostatnich, błędnych przepowiedni związanych z nadejściem ery Internetu [Cooke 2006].

Współczesną przestrzeń ekonomiczną – w odróżnieniu od określonego punktu w przestrzeni geograficznej, który jest opisany przez cztery wymiary – można charakteryzować nieskończoną liczbą wymiarów. Procesy i zjawiska w niej zachodzące mogą być realizowane na różne sposoby. Przestrzeń ta nie jest ograniczona zasadą fizycznej bliskości, jej podstawową zaletą nie jest też brak ograniczeń geograficznych, lecz nieograniczona zdolność tworzenia relacji. Maleje w niej znaczenie określonego miejsca, wzrasta zaś znaczenie złożoności [Korenik, Rogowska 2013, s. 194].

We współczesnej przestrzeni gospodarczej e-przestrzeni, wirtualnej tzw. łańcuch wartości zaczyna przybierać nowy wymiar. Nie jest to już łańcuch – linia, ale skupisko podłączających się do niego w sposób dowolny i nieprzewidywalny określonych jednostek. W takiej przestrzeni stabilność jest rzadką i niepożądaną cechą, gdyż należy ją zmieniać w zależności od obowiązujących trendów, mody, zapotrzebowania, a wzrastający indywidualizm wymusza elastyczność postaw oraz wysoki poziom specjalizacji, co wymusza wzrost kooperacji [Korenik, Rogowska 2013, s. 195].

Obecne zmiany w procesie gospodarowania powodują konieczność przejścia w rozważaniach ekonomicznych od miejsca do przestrzeni. Ta zmiana to nowe pojmowanie samej przestrzeni ekonomicznej. W pierwszej dekadzie XXI w. pojawiły się liczne głosy krytyczne związane z niewystarczającą skutecznością zarządzania z wykorzystaniem podejścia sektorowego. Przejawem tego na poziomie Unii Europejskiej było opracowanie przez Barkę niezależnego Raportu [Barca 2009]. Raport wskazał słabe – skłaniające do reformy – strony polityki spójności. Do słabych stron zaliczono:

- niedostatek planowania strategicznego,
- niedostateczną koncentrację na priorytetach i brak zróżnicowania działań;
- niezdolność do ustanowienia rozwiązań kontraktowych pozwalających na skupienie się na wynikach i zmiany instytucjonalne dopasowane do cech i potrzeb poszczególnych obszarów;

- problemy metodologiczne i operacyjne uniemożliwiające właściwe stosowanie wskaźników, a w konsekwencji – przeprowadzenie analizy tego, co jest efektem wpływu polityki;
- brak debaty na temat wpływu polityki na dobrobyt obywateli zarówno na szczeblu lokalnym, jak i ogólnoeuropejskim.

Kluczową innowacją Raportu było przypisanie terytorium, czyli konkretnym miejscom, zasadniczej roli w polityce regionalnej. Miejsca definiowane są przy tym przez pryzmat funkcjonalności, czyli jako regiony, w których określone zbiory cech istotnych dla rozwoju wpływają na rozwój lokalny silniej niż w przypadku innych regionów. Raport zakłada, że ukierunkowana terytorialnie polityka jest słusznym i nowoczesnym sposobem wspierania „harmonijnego rozwoju” oraz zmniejszania „dysproporcji” pomiędzy regionami oraz ograniczenia „zacofania regionów” na drodze realizacji polityki spójności [Barca 2009, s. 8].

Podsumowując rozważania dotyczące miejsca przestrzeni we współczesnych realiach gospodarczych, można podkreślić, że jest ona znaczna i odgrywa nadal istotną rolę. Należy pamiętać, że współczesna przestrzeń to nowa jakościowo kategoria, ale ściśle powiązana z klasyczną przestrzenią. Chociaż coraz częściej w badaniach i w praktyce wspomina się o przestrzeni wirtualnej czy o e-przestrzeni, to jednak jest to pewien, czasami nowy, rodzaj przestrzeni, wynika to m.in. z tego, że przestrzeń jest przede wszystkim kategorią społeczną, czyli podlega takim samym zmianom, jak cała cywilizacja [Korenik, Rogowska 2013, s. 197].

2. Innowacje i innowacyjność

Jednym ze zjawisk, które nasiliły się wraz z postępującą globalizacją, jest relokacja działalności gospodarczej. Globalizacja jako proces ma charakter selektywny, tzn. dokonuje się z różnym natężeniem w różnych punktach przestrzeni. Obszary, które mają odpowiednie zasoby wiedzy oraz kapitału, w tym kapitału ludzkiego o najwyższych kwalifikacjach, stają się liderami w tym procesie oraz miejscem, gdzie tworzone są innowacje. W rezultacie innowacje, które są absorbowane w całej gospodarce światowej, praktycznie są wytwarzane w niewielkiej liczbie ściśle zamkniętych układów lokalnych.

Obecnie ekonomiści są zgodni co do tego, że współcześnie innowacje nie są ani procesami zachodzącymi w jednym kierunku, ani procesami opartymi na prostych związkach przyczynowo–skutkowych między działalnością kreatywnego przedsiębiorcy a firmą. Są procesami kolektywnymi i interaktywnymi, mającymi silne zabarwienie społeczne i instytucjonalne.

W literaturze krajowej i zagranicznej można znaleźć wiele definicji innowacji, innowacyjności oraz różnorodnych ich klasyfikacji [Białoń, 2010, s. 21–22]. Warto niektoe przytoczyć. Niezwykle istotnym elementem, który pozwala rozwijać się i być lepszym od konkurencji, jest innowacja, rozumiana jako pewien proces, w wyni-

ku którego dochodzi do wprowadzenia zmiany przynoszącej postęp w określonym obszarze. Innowacyjność jest cechą, która wyróżnia ludzi i organizacje zdolnych i skłonnych do podejmowania różnorodnych działań, których efektem końcowym jest zmiana w postaci innowacji. Warto zwrócić uwagę na innowacje społeczne, których znaczenie będzie rosnać we współczesnym społeczeństwie, bowiem wiążą się one m.in. ze zmianą stylu życia. Jak to już zostało wyartykułowane kryteriów klasyfikacji innowacji może być bardzo wiele, a ich dobór zależy od celów analizy, jakim będą służyć.

Termin *innowacja* obecnie jest rozumiany bardzo szeroko. Odnosi się do wszystkich sfer życia gospodarczego lub społecznego, skończywszy na nowych prądach myślowych i kulturowych [Janasz, Koziół 2007, s. 11]. Według Gorzelaka i Olechnickiej innowacja polega na zerwaniu z dotychczasową praktyką, to dążenie do uzyskania przewagi konkurencyjnej dzięki zwiększeniu efektywności produkcji, dystrybucji, a głównie dzięki wprowadzeniu nowego produktu [Gorzelak, Olechnicka, 2003, s. 122].

Podsumowując pojęcia innowacji należy podkreślić, że współczesne definiowanie innowacji opiera się na teorii Schumpetera. Podejście do innowacji tego austriackiego ekonomisty jest wciąż akceptowane. *Innowacją jest wprowadzenie nowego produktu, użycie nowego surowca, nowej metody produkcji, znalezienie nowego rynku albo nowej formy organizacji*. Koncepcja Schumpetera jest przydatna, mimo że obecnie samą innowację utożsamia się z procesem. Proces innowacyjny obejmuje zespół działań, które są niezbędne do wprowadzenia innowacji. Działania te stanowią istotę innowacyjności. Innowacyjność to zdolność do poszukiwania czy kreowania nowych rozwiązań, przystosowania ich do konkretnych warunków, wdrażania w praktyce, a następnie upowszechniania [Bal-Woźniak 2012, s. 18]. Wielu autorów określa *innowacyjność* jako:

- zdolność do stałego poszukiwania, wdrażania i upowszechniania innowacji [Pomykański 2001, s. 18],
- zdolność do permanentnego generowania i realizowania innowacji, które znajdują uznanie odbiorców [Sosnowska 2002, s. 7–14],
- zdolność tworzenia i wdrażania zmian w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego [Bogdanienko 2004, s. 21].

Przywołane terminy innowacyjności potwierdzają utożsamianie innowacyjności ze zdolnością do urzeczywistniania innowacji. Innowacyjność to odwaga we wprowadzaniu i popieraniu zmian w systemach gospodarczych i społecznych dotyczących produktów, usług i zachowań akceptowanych przez naukę.

Przedstawiony przegląd definicji innowacji i ich klasyfikacja nie wyczerpuje wielu źródeł wiedzy na ten temat. Za sformułowanymi definicjami i klasyfikacjami innowacji kryje się więc merytoryczno-problemowa stanowiąca specyfikę: rozwoju gospodarczego danego regionu, integracji z Unią Europejską, konkurencyjności regionu, wewnętrznej integracji regionu, dbałości o ekologię, postępu technicznego

i technologicznego powodującego przyspieszone zmiany w strukturach gospodarki danego regionu. Pojawienie się ekonomii opartej na wiedzy i informacji wywarło znaczny wpływ na specyfikę, kształt, ocenę i klasyfikację innowacji w skali regionalnej.

Wracając do innowacyjności, to z pojęciem tym związane jest ściśle pojęcie *kreatywności*. Bez kreatywności nie jest możliwe podejmowanie z sukcesem działań zmierzających do powstania i wykorzystania innowacji – bez kreatywności nie ma innowacyjności.

Od początku lat 80. XX w. trwają badania nad środowiskiem innowacyjnym, które zapoczątkował Aydalot. Chciał określić warunki zewnętrzne niezbędne do powstawania przedsiębiorstw i ich zdolności do innowacji. Tematyka badań była kontynuowana przez zespół badawczy GREMI (Grupe de Recherche European sur Les Milieux Innovateurs), którego Aydalot był założycielem. Według Maillat [2002, s. 10] *środowisko innowacyjne* jest uterytorializowanym zbiorem zarządzanym przez normy, reguły i wartości, które stanowią zarazem sposób kierowania zachowaniami podmiotów i utrzymywanymi przez nich relacjami i charakteryzującymi się zachowaniem równowagi między współpracą a konkurencją.

Według Pietrzyk [2000, s. 42–61] nie sposób wytyczyć konkretnych granic określonego środowiska, ale jedność i spójność, która przejawia się w specyficznych dla danego obszaru postawach, normach społecznych oraz kulturze technicznej, pozwala jednak wyodrębnić poszczególne środowiska. *Środowisko innowacyjne* musi spełniać co najmniej dwa kryteria. Po pierwsze, musi być otwarte na swoje otoczenie i bardzo wrażliwe na zmiany w nim zachodzące co wpływa korzystnie na zasoby generowane przez otoczenie. Po drugie, potencjalne zasoby muszą być pozyskiwane za pomocą mechanizmów rynkowych oraz kultury i technik specyficznych dla danego środowiska, bo tylko wtedy będą efektywnie wykorzystane do stworzenia nowych lepszych rozwiązań [Jewtuchowicz 2001, s. 84–85]. Bardzo ważną cechą środowiska innowacyjnego jest także utrzymywanie przez nie więzi ponadterytorialnych, które przyczyniają się do dopływu wiedzy, idei i środków z zewnątrz. Według wielu ekonomistów niezbędnym warunkiem powstania, sprawnego działania i dalszego rozwoju środowiska innowacyjnego jest przede wszystkim obecność na dającym się wyodrębnić terytorium sieci kooperujących ze sobą przedsiębiorstw.

W wielu ujęciach podkreślane jest to, że innowacja jest procesem zlokalizowanym na danym terytorium. Terytorium jest miejscem interakcji potrzebnych do zaistnienia procesów innowacji. Przez współpracę i zaufanie podmiotów w nim funkcjonujących, rozpoznawalność czy też bliskość przestrzenną następuje ułatwienie akumulacji wiedzy, jej transfer, a nade wszystko tworzenie innowacji. Terytorium tworzy wiele nieuchwytnych zasobów, mających decydujące znaczenie w budowaniu regionalnych zdolności innowacyjnych. Zasoby te stają się specyficzną formą kapitału, który pochodzi z relacji społecznych, norm, wartości i interakcji zachodzących wewnątrz społeczności.

3. Ekonomiczne aspekty dobrze zorganizowanej przestrzeni

Od czasów starożytnych, mając na uwadze ograniczoną przestrzeń, prowadzi się planowe działania rozbudowujące lub restaurujące już zagospodarowane części obszarów zurbanizowanych. Proces ten w historii przybierał różne formy. W Polsce obecnie opiera się na jednej ustawie oraz wielu innych powiązanych z nią aktach prawnych [Dz. U. nr 80, poz. 717, 2003]. Obok ustawodawstwa można wskazać wiele innych działań, które mają na celu tworzenie przestrzeni dobrze zorganizowanej i odpowiadającej potrzebom mieszkańców.

Na dobrze zorganizowaną przestrzeń składa się wiele elementów, które razem tworzą dobrze funkcjonujące otoczenie człowieka. Najważniejsze z punktu widzenia człowieka są te przestrzenie, które w pełni odpowiadają jego oczekiwaniom, a przede wszystkim zaspokajają potrzeby użytkowników, podnosząc w ten sposób jakość ich życia [Sennet 2005]. Podjęta w opracowaniu analiza dotyczy przede wszystkim przestrzeni otwartych jako pewnej wizytówki miast. Przestrzenie otwarte mają istotny wpływ na jakość życia mieszkańców i ich samopoczucie, ale często podlegają procesom degradacji. Można do nich zaliczyć wszelkie przestrzenie otwarte spełniające funkcje: środowiskowe, ekologiczne, socjalne, społeczne, strukturalne i symboliczne. Do przestrzeni środowiskowych i ekologicznych należą miejsca, które przyczyniają się do poprawy klimatu i tłumienia hałasu, wpływają na cykl hydrologiczny, gdyż dzięki nim można zarządzać wodami opadowymi, ponadto są środowiskiem naturalnym dla roślin i zwierząt. Przestrzenie pełniące funkcje socjalne i społeczne zaliczane są do najważniejszych, bo ich funkcja polega na zapewnieniu terenu i obiektów do spędzenia wolnego czasu i rekreacji, a także na tworzeniu życia społecznego. Przestrzenie strukturalne i symboliczne (chodzi głównie o sposób postrzegania pewnych obszarów przez ludzi) odnoszą się do szerszych funkcji, które pełnią te przestrzenie w mieście i w skali lokalnej, a także do ich bardziej niematerialnych funkcji np. określanie, dzielenie i łączenie obszarów struktur miejskich, poprawianie czytelności miasta lub sąsiedztwa.

Z punktu widzenia mieszkańców do najważniejszych zaliczane są socjalne i społeczne funkcje terenów otwartych. Takim terenom nazywanym w polskim ustawodawstwie przestrzeniami publicznymi planiści poświęcają szczególną uwagę, ich funkcja polega przede wszystkim na zapewnieniu terenu i obiektów do spędzania wolnego czasu i rekreacji, a także na tworzeniu życia społecznego. Jest to najbardziej znana funkcja terenów otwartych w miastach. Ważne jest, aby tego typu przestrzeń była atrakcyjna i funkcjonalna, bo w przeciwnym razie nie będzie spełniać swoich zadań. Dobrze zorganizowana przestrzeń zapewnia rozwój kontaktów społecznych i szeroko pojętą komunikację. Jest podstawowym miejscem, w którym ludzie z różnych grup społecznych, kulturowych i demograficznych spotykają się ze sobą. Postępująca urbanizacja przyczynia się do degradacji miejsc, które sprzyjają społecz-

nej integracji, kształtowaniu warunków do przyjaznych relacji międzyludzkich oraz formowaniu się osobistej i społecznej tożsamości.

Ważną cechą opisywanych obszarów jest ustalenie sensu miejsca określane mianem *genius loci* i postrzegane jako pewna atmosfera wyczuwana przez odwiedzających czy też efekt zwyczajów przyjętych w danej lokalizacji. Przestrzenie otwarte mogą także odgrywać rolę nośnika tożsamości i pomagać w tworzeniu lub utrwalaniu pewnych znaczeń i wartości miasta. Miasto tworzą przede wszystkim ludzie, dlatego zasadna wydaje się analiza pod kątem potencjalnych użytkowników poszczególnych miejsc w mieście. Bardzo istotne jest, zwłaszcza na etapie projektowania nowych miejsc lub rozbudowy już istniejących, dobre rozeznanie grup użytkowników, dla których fragment miasta będzie przygotowany pod względem ich potrzeb i wymagań. Najlepszym sposobem na to, aby udało się pogodzić potrzeby i oczekiwania tak wielu grup społecznych, jest ich bezpośrednie zaangażowanie w proces planistyczny. Głównymi podmiotami w procesie planowania powinny być: instytucje finansujące, przedstawiciele społeczności lokalnych, organizacje pozarządowe, władze miejskie, planujący i projektujący. Dobrze zorganizowana przestrzeń uwzględnia różne wymagania przestrzenne w zależności od wieku/zdolności fizycznych, mobilności i zarządzania czasem przez różne grupy społeczne. Dlatego uwzględniając powyższe aspekty można przyczynić się do jej powstania. Dobrze zorganizowana przestrzeń zajmuje najczęściej niewielkie obszary miast, występuje w dużym zagęszczeniu w strefach zamieszkania.

Proces projektowania i planowania nowych obszarów otwartych powinien również uwzględniać potrzeby różnych grup np. etnicznych, mniejszościowych czy też innych grup społecznych [Karwińska, Brzosko-Sermak 2014, s. 80]. Planowanie miast powinno mieć na celu tworzenie przestrzeni dobrze funkcjonującej przez swoją czytelność.

Istotnym aspektem dobrze zorganizowanej przestrzeni jest bezpieczeństwo jej obywateli. Zagadnieniu bezpieczeństwa obywateli poświęca się wiele uwagi, ponieważ czynnik ten ma duży wpływ na ich poczucie dobrego stanu psychicznego i społecznego. Bezpieczeństwo obywateli jest pochodną sposobu, w jaki zostały zaprojektowane ulice, chodniki w miastach, zwłaszcza w kontekście ekspansji motoryzacji, dzięki której wiele miast zawdzięcza ekspansję terytorialną [Jacobs 1961].

Głównym zadaniem przestrzeni publicznych jest możliwość wyrażania przez nią obywatelskich, estetycznych, funkcjonalnych i społecznych znaczeń w poszanowaniu specyfiki danego miasta. Obecnie dzięki takim przestrzeniom społeczności mają możliwości realizacji wielu potrzeb w otoczeniu będącym wynikiem twórczego projektowania. W tym aspekcie nabiera aktualności Raport Barki. Zawarta w nim „terytorializacja polityki rozwoju” opiera się na przekonaniu, że przestrzenny wymiar interwencji publicznych jest przejrzysty, weryfikowalny oraz poddawany ocenie obywateli. W odniesieniu do mobilności obywateli, Raport podkreśla, że polityka

zorientowana na miejsca ma na celu poszerzenie możliwości obywateli i danie im większej swobody w decydowaniu o tym, gdzie chcą mieszkać i prowadzić działalność gospodarczą.

Podsumowując cechy dobrze zorganizowanej przestrzeni, należy w niej podkreślić coś, co Florida nazywa trzema „T” rozwoju gospodarczego. To Technologia, Talent i Tolerancja [Florida 2010, s. 256].

Zakończenie

Dobrze zorganizowana przestrzeń odgrywa ważną rolę nie tylko w aspekcie przestrzennym, ale również społecznym. Ma ona bezpośredni wpływ na to, jak mieszkańcy postrzegają obszary miejskie, oraz na życie społeczne miasta i na to, czy potrzeby lokalnych społeczności są zaspokajane.

Dobrze funkcjonująca przestrzeń to taka, w której zauważane są potrzeby wszystkich grup społecznych, a dbanie o przestrzenną lub ekonomiczną stronę nie jest jedyną przesłanką prowadzonych działań. Kończąc rozważania można postawić pytanie: w jaki sposób podejmujemy decyzję o tym, gdzie będziemy mieszkać i pracować? Co jest dla nas ważne przy podejmowaniu decyzji?

Na tak sformułowane pytania można najczęściej usłyszeć odpowiedź: miejsca pracy, innowacyjność regionu. Taka odpowiedź nie stanowi wyczerpującego wyjaśnienia.

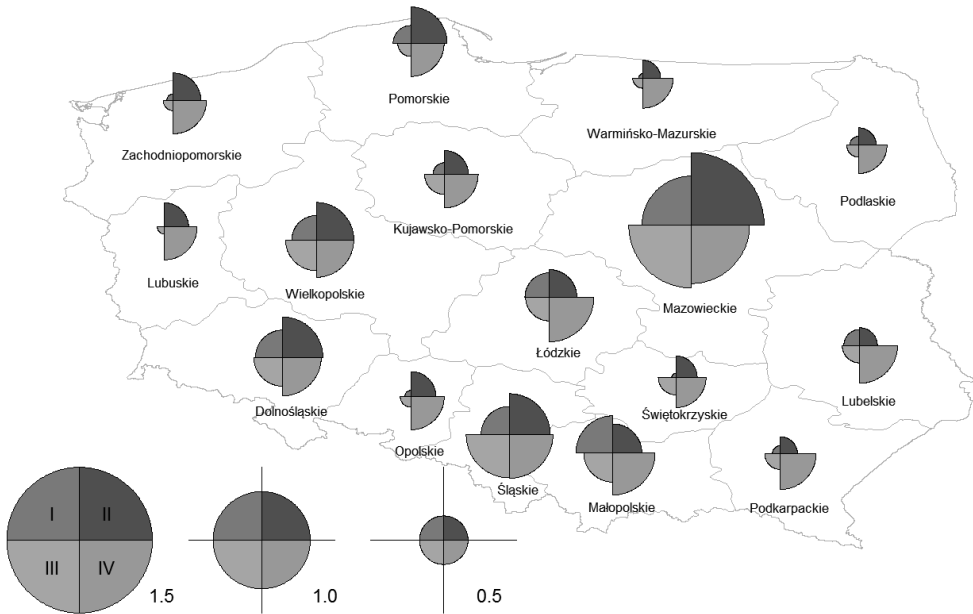
Podjmując decyzję o wyborze miejsca zamieszkania i realizowania się w pracy, ludzie biorą pod uwagę bardzo wiele czynników i przypisują im bardzo różną wagę. Ważne są zarówno czynniki ekonomiczne, jak i kwestia stylu życia. Istotne jest również odpowiednie połączenie tych dwóch aspektów.

Według Floridy rozwój gospodarczy na szczeblu regionalnym napędzany jest w znacznym stopniu przez skupiska ludzi kreatywnych – „nosicieli” kreatywnego kapitału, którzy wolą miejsca różnorodne, tolerancyjne i otwarte na nowe idee [Florida 2010, s. 230]. Miasta i regiony z wysokim poziomem koncentracji klasy kreatywnej zajmują również bardzo wysokie pozycje w rankingu innowacji i wypadają bardzo dobrze pod względem liczby firm z branży *high-tech* [Florida 2010, s. 249]. Kreatywni ludzie, firmy i instytucje, działalności i przemysły stają się nośnikami nomadycznej gospodarki oraz urbanizujących przemysłów obejmujących idee i pomysły, ludzi i firmy, inwestycje i miejsca pracy, innowacje i eksperymentalne praktyki [Klasik 2009, s. 36].

Poziom innowacyjności województw w 2016 r. będzie determinowany przez dobrze zorganizowaną przestrzeń – mającą wysoki wskaźnik innowacyjności, w której kluczową rolę będą odgrywały:

- 1) instytucje sfery nauki i techniki (np. instytuty naukowe i badawcze, uczelnie wyższe, które zajmują się tworzeniem wiedzy naukowej i technicznej w postaci odkryć, wynalazków itp.);

- 2) przedsiębiorstwa i organizacje sfery przemysłu i usług zajmujących się działalnością technologiczno-przemysłową, wdrażaniem i komercjalizacją nowych rozwiązań;
- 3) instytucje organizacji rządowych, regionalnych oraz pozarządowych (np. centra technologiczne, ośrodki doradztwa i szkoleń, ośrodki informacji, które zajmują się prowadzeniem polityki innowacyjnej oraz wpływem na przebieg procesów innowacyjnych).

Ryc. 1. Prognoza potencjału innowacyjnego województw na rok 2016, I- potencjał gospodarki, II- potencjał nauki, III- potencjał techniki i innowacji, IV- potencjał intelektualny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań i obliczeń wartości syntetycznych wskaźników potencjałów [Pawlik 2014, s. 92–115 i 136].

Ryc. 1 przedstawia prognozę potencjału innowacyjnego województw na 2016 r. W 2016 r. potencjał innowacyjny we wszystkich województwach wzrośnie, a najbardziej w mazowieckim, które będzie kreatywnym centrum i zdecydowanym liderem wzrostu potencjału innowacyjnego. Także woj. śląskie zdecydowanie przyspieszy i będzie niekwestionowanym wiceliderem dzięki wzrostowi potencjału nauki, techniki i innowacji oraz intelektualnego. Za dwa lata dzięki wzrostowi potencjałów nauki i intelektualnego woj. dolnośląskie zajmie trzecie miejsce i wyprzedzi małopolskie, które zwłaszcza w potencjałach nauki i techniki i innowacji nie odnotuje wzrostów. Tuż za woj. małopolskim uplasuje się wielkopolskie, charakteryzujące

się dużą dynamiką wzrostu potencjałów nauki, intelektualnego oraz techniki i innowacji. Rywalizacja między tymi dwoma województwami może przyczynić się do wyrównania potencjału innowacyjnego województw: dolnośląskiego, małopolskiego i wielkopolskiego potwierdzając, że dobrze zorganizowana przestrzeń jest kluczowym czynnikiem rozwoju innowacyjności.

Na podstawie przedstawionych rozważań i przeprowadzonych badań można stwierdzić, że dobrze zorganizowana przestrzeń to przestrzeń województw o najwyższym wskaźniku innowacyjności: mazowieckiego i śląskiego.

Obecnie największe sukcesy ekonomiczne odnoszą centra kreatywne.. Mogą one pochwalić się nie tylko dużymi skupiskami klasy kreatywnej, ale również wysokimi wskaźnikami gospodarki w zakresie innowacyjności rozwoju *high-tech* i wzrostu zatrudnienia. Jeżeli dany region chce osiągnąć wzrost gospodarczy, niezbędne jest przyciągnięcie klasy kreatywnej, ale także przełożenie wysokiego poziomu koncentracji kreatywnych jednostek na wymierne wyniki w najistotniejszych dziedzinach kreatywnej gospodarki. Chodzi o nowe idee, nowe firmy z branży *high-tech* oraz ogólny rozwój regionu.

Podsumowując rozważania i wyniki wykorzystanych badań można stwierdzić, że różnorodność i kreatywność napędzają się wzajemnie i w ten sposób pozwalają pobudzić innowacyjność i wzrost gospodarczy, dla których niezbędna jest dobrze zorganizowana przestrzeń.

Literatura

- Bal-Woźniak T., 2012, *Innowacyjność w ujęciu podmiotowym. Uwarunkowania instytucjonalne*. PWE, Warszawa.
- Barca F., 2009, *Program dla zreformowanej polityki spójności. Podejście ukierunkowane terytorialnie w osiągnięciu celów i oczekiwań Unii Europejskiej*. MRR, Warszawa.
- Białoń L., 2010, *Zarządzanie działalnością innowacyjną*. Wyd. Placet, Warszawa.
- Bogdanienko J., 2004, *Innowacje jako czynnik przewagi konkurencyjnej*, [w:] *Innowacyjność przedsiębiorstw*, J. Bogdanienko, M. Haffer, W. Popławski (red.). Wyd. Uniwersytetu M. Kopernika, Toruń.
- Budner W., 2004, *Lokalizacja przedsiębiorstw. Aspekty ekonomiczno-przestrzenne i środowiskowe*. Wyd. AE, Poznań.
- Cooke P., 2006, *Bliskość, wiedza i powstawanie innowacji*. "Studia Regionalne i Lokalne", nr 2 (24).
- Encyklopedia Popularna PWN*, 1992, Wyd. Naukowe, Warszawa.
- Florida R., 2010, *Narodziny Klasy Kreatywnej*. Narodowe Centrum Kultury, Warszawa.
- Gaczek W. M., 2003, *Zarządzanie w gospodarce przestrzennej*. Oficyna Wyd. Branta, Bydgoszcz-Poznań.
- Gorzela G., Olechnicka A., 2003, *Innowacyjny potencjał polskich regionów*, [w:] *Wiedza a wzrost gospodarczy*, L. Zieńkowski (red.). Scholar, Warszawa.

- Jacobs J., 1961, *The Heath and Life of Great American Cities*. Vintage Books, A Division of Random Mouse, New York.
- Jałowicki B., 1996, *Spoleczne wytwarzanie przestrzeni w okresie transformacji systemowej*, [w:] *Nowe uwarunkowania rozwoju i kształtowania miast polskich*. Biuletyn KPZK PAN, z. 175, Warszawa.
- Jałowicki B., 1999, *Współczesne przekształcenia struktury osadniczej i przestrzeni wiejskiej*, [w:] *Cywilizacja innowacyjna a przekształcenia przestrzeni. Zmiany strukturalne metropolii polskich*, J. Kołodziejski, T. Parteka (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 186, Warszawa.
- Janasz W., Koziół K., 2007, *Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw*. PWE, Warszawa.
- Jewtuchowicz A., 2001, *Rozwój, środowiska, sieci innowacyjne i lokalne systemy produkcyjne*, [w:] *Zewnętrzne determinanty rozwoju innowacyjnych firm*, K. B. Matusiak, E. Stawasz, A. Jewtuchowicz (red.). Katedra Ekonomii UŁ, Łódź.
- Karwińska A., Brzosko-Sermak A., 2014, *Dobrze funkcjonujące miasto. Koncepcje, cechy, perspektywy rozwoju*. Wyd. UE, Kraków.
- Klasik A., 2009, *Przemysły kreatywne oparte na nauce i kulturze*, [w:] *Kreatywne miasto – kreatywna aglomeracja*, A. Klasik (red.). Wyd. AE, Katowice.
- Korenik S., Rogowska M., 2013, *Gospodarka oparta na wiedzy i jej znaczenie dla kształtowania się nowego wymiaru przestrzeni społeczno-ekonomicznej*, [w:] *Zrozumieć terytorium. Idea i praktyka*, A. Nowakowska (red.). Wyd. UŁ, Łódź.
- Lisowski A., 2003, *Koncepcje przestrzeni w geografii człowieka*. UW, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa.
- Maillat D., 2002, *Globalizacja, terytorialne systemy produkcyjne i środowisko innowacyjne*. „Rectors Lectures”, nr 52, AE, Kraków.
- Nowakowska A., 2011, *Regionalny wymiar procesów innowacji*. Wyd. UŁ, Łódź.
- Pawlik A., 2014, *Dystans innowacyjny województw w roku 2016*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce.
- Pietrzyk I. 2000, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*. PWN, Warszawa.
- Pomykański A., 2001, *Zarządzanie innowacjami*. PWN, Warszawa-Łódź.
- Sennet R., 2005, *Capitalism and the City: Globalization, Flexibility, and Indifference*, [w:] *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements and the Challenge to Urban Cohesion*, J. Kazepor (red.). Blackwell Publishing, UK.
- Sosnowska A., 2002, *Pojęcie konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w:] *Źródła przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw*, K. Poznańska, A. Sosnowska (red.). Materiały i prace Instytutu Funkcjonowania Gospodarki narodowej SGH, T. LXXII, Warszawa.
- Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz. U. nr 80 poz. 717 z późn. zm.